

Rychlík, Martin (2018): *Dějiny vlasů: Účesy, vousy, chlupy a péče o ně*. Praha: Academia. 364 s. ISBN 978-80-200-2861-7.

O tom, že lidé mají ke svým vlasům (a také vousům) silný vztah, není pochyb. Vlasy byly a nadále jsou důležitou součástí lidské identity. Tento vztah lze vysledovat zcela pochopitelně i do minulosti, přičemž vlasy o svých nositelích vypovídají často více, než by se mohlo na první pohled zdát. Lze z nich vyčíst sociální status, víru, pohlaví i roli, kterou jedinec v rámci společenství či společnosti plnil. Velmi komplexně přibližuje tuto problematiku kniha *Dějiny vlasů: Účesy, vousy, chlupy a péče o ně*, jejímž autorem je český etnolog a novinář Martin Rychlík a která vyšla na konci roku 2018 v českém nakladatelství Academia.

Autor vystudoval etnologii i dějiny a teorii kultury na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Zabývá se mimo-evropskou etnologií, antropologií umění a kulturních areálů – zvláště Polynésie. V rámci publikační činnosti věnuje pozornost otázce tělesnosti, je autorem dvou monografií věnovaných tetování – *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla* (2005) a *Dějiny tetování* (2014), přičemž v horizontu budoucím prezentuje Academia ve svém edičním plánu další autorův počín nazvaný *Dějiny skarifikace*, o které se autor zmiňuje již ve stávající publikaci.

Kniha doktora Rychlíka je rozdělena celkem do čtyř částí. Je úctyhodné, že se jako etnolog dokázal vyhnout často tradičnímu zužovanému historickému pojetí na konkrétní prostředí po linii historických etap od starověku po novověk především v prostředí Evropy a Středo-moří. Naopak v knize založené na studiu úctyhodně rozsáhlého objemu pramenů je značná pozornost věnována mimo-evropským národům.

První část knihy věnuje pozornost významům a úpravám vlasů. Autor se zabývá symbolikou vlasů a vymezuje jejich základní funkce, mezi které patří funkce magicko-náboženská, rituálně-přestupní, sociálně-skupinová a dekorativně-erotická. Svůj výklad rozšiřuje o problematiku rozličných úprav vlasů od česání přes stříhání a holení až po barvení. Každá z těchto úprav může mít (a má) rozličné funkce a je nositelem často skrytých významů. Autorův výklad je rozšířen o řadu příkladů, a to nejen z exotického prostředí, ale také z naší kulturní oblasti. Pozornost je vedle vlasové pokrývky věnována i vousům, které jsou jedním z nejpodivuhodnějších jevů, jež může kulturní historie zkoumat. Ne/vousatost bývala podle autora pro objevitele a misionáře jedním z rysů, jichž si předně všímali. Pro vědce 18. století patřila absence vousů u „divochů“ k důkazům, že patří k nižší rase (s. 71). Autor ukazuje, že moderní úpravy, jako je například barvení, nejsou tak moderní, jak se mnozí domnívají. Například červené barvení zmiňuje už Plinius u Keltů a Germánů a totéž zjistil arabský cestovatel Ibn Chaukal u Rusů (s. 79).

Na první část navazují starší dějiny, kde je pozornost věnována především úpravám vlasů a účesům v období pravěku a starověku, konkrétně v oblastech Mezopotámie, Egypta, Kréty, Řecka, samostatnou kapitolou tvoří Etruskové, na které navazuje Řím a kapitola věnovaná barbarům, tedy v původním pojetí smyslu slova „brenticím“ cizincům, později obecně nevzdělaným a hrubiánům stojícím mimo civilizovaný svět. Samotné pojmenování barbarů bývalo dle autora mylné

odvozováno od mohutných plnovousů (barba), snad proto si je často představujeme jako lidi s dlouhými vlasy. To pro některé kmeny sice platilo, ale každý měl své vlastní obyčeje, které měnil po kontaktu s příchozími. Rozhodně však není možno konstatovat, že by byly vlasy a vousy zanedbávány, naopak zůstávaly zdrojem značné hrdosti (s. 139). Ačkoliv se jedná o historický exkurz, autor předkládá informace čtivou formou, která je základní devizou knihy.

Třetí kapitola přibližuje světové kultury z oblasti Asie, Ameriky, Polynésie a Mikronésie, Austrálie a Melanésie a Afriky. Čtenář se dozvídá základní specifika péče o vlasy a jejich významu u Aztéků, Inků, Sanů, Tibetanů či Japonců. I přes různost střihů a postojů k vlasům není radno zapomínat na japonské přísloví, které říká, že „vlasy jsou ženin život“. Právě v Japonsku se jednalo o velkou pychu. Nejde však jen o vlasy samotné, ale i o náčíní s nimi spojené. Například dřevěných hřebínků zdobených perletí, ale i lakováním a inkrustací se v Japonsku užívalo coby symbolu vdaných žen. Hřebeny byly vnímány jako kouzlo, které chrání ženinu ctnost, a dokonce i dnes Japonci věří, že zvednout ztracený hřeben nebo jej někomu darovat přináší smůlu (s. 175). Zaměření části knihy spíše na geografickou oblast než snaha o chronologické pojetí proměny přístupu k vlasům či vousům je jednoznačně ku prospěchu publikace. Ačkoliv by bylo možno namítnout, že každá z částí knihy by mohla být ještě více rozšířena, autor umně pracuje s informacemi, zpracovává je v potřebné míře detailu, předkládá je ve vzájemné harmonii, návaznosti, zaobírá se fakty známými, zjevnými i raritními a to tak,

aby sestavil hodnověrný obraz konkrétní společnosti.

Závěrečná, čtvrtá kapitola, je trefně nazvána „Cesta ke dnešku“ a mapuje zbylá historická období, pozornost je zde věnována Evropě do 18. století, středověku, období renesance a reformace, baroku a rokoku, své místo nachází i novodobá historie. Autor přibližuje i otázku vztahu úpravy zevnějšku a politického režimu, kdy se v Americe i západní Evropě dostávali vyznavači dlouhých vlasů do konfliktů s představiteli moci a establishmentu. U nás například v létě 1966 vyhlásil Ústřední výbor Komunistické strany Československa kampaň proti pronikání nevkusu do úpravy účesu u chlapců a mladých mužů. V srpnu téhož roku vyhlásila Veřejná bezpečnost akci Vlasatci, v jejímž rámci bylo postiženo několik tisíc mladých lidí odklánějících se od těch „správných“ socialistických hodnot (s. 315). Současnost je pak spojena především s experimentací s vizáží, charitativní Movember se stal fenoménem s neuvěřitelnou virální silou a vystihnout převládající styl a trendy je v dnešní společnosti takřka nemožné (s. 318). Jak psal autorem citovaný sociolog Anthony Synnott: „*Vlasy mohou definovat já v náboženském, politickém, ekonomickém, společenském i sexuálním spektru. Stejnou měrou ale mohou maskovat – změnou účesu může každý vypadat jako mnich nebo punkáč, jako pobuda nebo šéf. Se symboly lze manipulovat, aby něco vyjadřovaly nebo zastíraly; ale důležitost těla obecně a vlasů obzvláště jako symbolů identity lze jen těžko přecenit*“ (s. 324).

Autor v publikaci poukazuje a prokazuje, že vlasy byly a nadále zůstávají více než jen biologickým fenoménem, že se jedná o věc veskrze sociální a osobitou, jíž lidé udílejí

nekonečné množství sdílených významů. Do vlasů se promítají rozličné ideologie, symboly, vlivy a pochopitelně také módní trendy. A tak, jak se proměňuje společnost, mění se vlasy, jejich pojetí, účesy a přístup k povoláním pečujícím o vlasovou pokrývku. A jak sám autor uvádí, nelze opomíjet jeden specifický aspekt ve vazbě na lidskou pokrývku vlasů. Kadeře patří lidem, a tedy vždy nesou do značné míry i značnou dávku emocí. Však není náhodou, že si například rodiče schovávají první pramínky svých dětí.

Zabývat se takto komplexně dějiny vlasů vyžaduje mnohé. Rychlík přináší na stránkách své knihy úctyhodnou, čtivou a pro (nejen) sociální vědce nesmírně důležitou syntézu, která sahá napříč obory antropologie, historie, so-

ciologie, ale například i psychologie. Je uceleným pojetím fenoménu, který je ve společnosti dlouhodobě přítomen, ale často je o něm uvažováno méně, než by si zasloužil, ačkoliv se jedná o jeden z nejviditelnějších atributů, který predefiniuje jedincovu pozici a utváří sdílené stereotypy. Samotná textová část je pak doplněna obrovským penzlem fotografického a obrazového materiálu, který dokresluje sdělení samotné a umožňuje čtenáři vnímat význam sdělovaného v kontextu. Současně též obrazový materiál ztraktivňuje publikaci, která je psána čtivým způsobem a živým jazykem tak, aby oslovila nejen odborníky z oboru, sociální vědce, ale i širokou veřejnost.

Alena Lochmannová*

Charvát, Jakub, Petr Just (2017): *Krise politického stranictví a noví straníční aktéři v české politice*. Praha: Metropolitan University Prague Press. 117 s. ISBN 978-80-87956-47-2.

Politické strany (především ty české) patří mezi českými politology ke zcela prominentním tématům. Již letmý pohled na program konference České společnosti pro politické vědy, která proběhla na začátku září 2018 v Praze, ukazuje, nakolik je téma politických stran odbornou komunitou traktované. Tento dojem může být ještě posílen tím, jakou diváčkou návštěvnost měly na dané konferenci panely věnující se (českému) stranictví oproti dalším tematickým panelům. Stejně prominentní prostor dostávají politické strany v rámci české politologické produkce (spíše nadprodukce). Textů, které jsou spojeny s různými aspekty fungování

stran, vychází nepřeborné množství. V loňském roce k existujícím textům přibyla nepříliš rozsáhlá publikace Jakuba Charváta a Petra Justa věnující se krizi tradičních stran a novým stranickým aktérům v české politice.

Témata zlomových voleb v roce 2010 a 2013 a s nimi spojenému nástupu nových stran (nikoli nových jen novostí svého vzniku a vstupu do politické arény, ale též novostí svého charakteru a způsobu fungování – takovými novými aktéry mohou být Věci veřejné nebo ANO), na které cílí tato publikace, se v posledních letech věnovalo již několik textů (např. Havlík, Voda 2016; Maškarinec 2017; Šárovec 2018;

*Ing. Alena Lochmannová, Ph.D., MBA, Katedra záchranářství, Fakulta zdravotnických studií, Západočeská univerzita v Plzni a Fakulta bezpečnostního managementu, Policejní akademie České republiky, oudovaa@fzs.zcu.cz.